మహాకవి సింహాసనము

1

కాళిదాస మహాకవి రాజప్రసాద సింహద్వారంలో అడుగు పెట్టిన వార్త వినగానే విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి స్వయంగా ప్రాసాద సింహద్వారం దాకా నడిచివెళ్ళి మహాకవిని సగౌరవంగా తన రహస్య మంత్రాగారంలోనికి తోడుకుపోయాడు. మంత్రాగారంలో ప్రవేశిస్తూనే, తన సరసనే స్వర్ణసింహాసనం మీద కూర్చోబెట్టుకున్నాడు.

కవి మొట్టమొదట చక్రవర్తి సింహాసనంమీద కూర్చోడాని కంతగా ఇష్టపడలేదు. ఆ పార్శ్వంలోనే ఉన్న మరి ఒక సింహాసనంమీద కూర్చోబోయాడు. కాని చక్రవర్తి దాని కంగీకరించలేదు. ఎంతో బలవంతంచేసి కవిని తన సరసనే కూర్చోబెట్టుకున్నాడు:

"మీకు నా సరసన కూర్చోవడానికి మనస్కరించకపోతే పోనీ నేనే ఆ సింహాసనం మీద కూర్చుంటాను!"

అని వ్యంగ్యంగా చమత్కరించి ఆపక్కనున్న మరి ఒక సింహాసనం మీద కూర్చోబోయాడు.

"ఎంత మాట!"

అన్నట్టుగా కాళిదాసకవి ఆశ్చర్యపడి చక్రవర్తినే బలవంతంగా తన సరసన కూర్చోబెట్టుకున్నాడు.

వెంటనే వారికనతిదూరంలో ఒయ్యారంగా నిలబడిన తాంబూల కరండవాహిని కవి చక్రవర్తికీ చక్రవర్తికీ కర్పూర తాంబూలాలందించింది. వారి కిరుపార్శ్వాలలోను నిలబడిన చామరగ్రాహిణు లిద్దరూ కదిలీ కదలనట్టుగా వింజామరలు వీచారు. ఆ వింజామరల కదలికలో కాళిదాస కవి భుజంపై వేలాడే ఉత్తరీయాంచలం అలవోకగా జీరాడినది.

విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి ఏదో ఇష్టాగోష్ఠి ప్రసంగం ప్రారంభించాడు. మహాకవి మధ్య మధ్యన ఛలోక్తులతో చక్రవర్తి కుల్లాసం కలిగిస్తూ తాంబూలసేవ నుపక్రమించాడు.

చక్రవర్తి ఆప్యాయంగా ఆదరించి గౌరవించడం మహాకవికి క్రొత్త కాదు. అయితే ఈనాడీవిధంగా గౌరవించడంలో కవికొక చూపువాని అత్యాదరం గోచరించింది.

వారిద్దరి ఇష్టాగోష్ఠి కొంతకాలం అలాగలాగ అనేక విషయాల మీదికి సాగిపోయింది.

అంతలో పరిసరోద్యానంలో ఒక కోయిల పిలుపు వినిపించింది. చక్రవర్తి ఇష్టాగోష్ఠి ప్రసంగం అత్యాసక్తితో ఆలకిస్తున్న మహాకవి హృదయం అప్రయత్నంగా పరిసరోద్యానం వైపు తిరిగింది.

అపరాహ్ణకాలంలో పిల్లతెమ్మెరలలో చెలరేగిన పండుటాకులు కొన్ని నెమ్మదిగా గలగలలాడుతూ గిరగిరా తిరిగాయి. మామిడిపూత పుప్పొడి రాలినట్లు జలజల రాలింది. దూర దూరంగా ఉజ్జయినీ నగరం ఒరుసుకొని ప్రవహించే శిప్రాతరంగాలరొద తుమ్మెదబారుల రొదలో లీనమై సన్న సన్నంగా వినిపించింది.

మహాకవి మనస్సెకింత అన్యాసక్తంగా ఉన్నదని గ్రహించిన చక్రవర్తి కాళిదాస కవి కింకా దగ్గరగా జరిగి కూర్చొని తిరిగి తన ప్రసంగం ప్రారంభించాడు.

వారిద్దరూ ఏదో రహస్య ప్రసంగంలోనికి దిగారని గ్రహించి తాంబూలకరండవాహిని తనచేతినున్న తాంబూల కరండకం వారి సమీపంలో ఉంచి అభ్యంతర మందిరంలోనికి వెళ్ళిపోయింది. అది చూచి చామరగ్రాహిణు లిద్దరుకూడా ఆమెవెంట వెంటనే లోపలికి వెళ్ళిపోయారు. అంతలో మంత్రాగారంలో అంతటా అగరుధూమ మాలికలల్లిబిల్లిగా అల్లుకున్నాయి.

2

మరి కొంతసేపటికి వారిద్దరి ప్రసంగం క్రమక్రమంగా కుంతల దేశాధిపతి విజయేశ్వరవర్మ వైపు తిరిగింది:

"ఈ విజయేశ్వరవర్మ విషయమే నా కేమి చెయ్యడానికీ పాలు పోకుండా ఉంది." అన్నాడు చక్రవర్తి.

"మహామాత్యుల నొక్కమారు రాయన దగ్గరకు రాయబారం పంపిస్తేనో?"

అన్నాడు కాళిదాస కవి పిమ్మట చక్రవర్తి అభిప్రాయం తెలుసుకోవాలనే కుతూహలంతో అలాగే నిశ్చలంగా విక్రమాదిత్యుని వైపు చూచాడు.

"ఇది మహామాత్యులవల్ల సాధ్యపడక పోవడంవల్లనే నేనింతగా మథన పడుతున్నాను."

"మరి గత్యంతరం?" అన్నట్లు కవి బొమముడి విరిచాడు. చక్రవర్తి దానికి సమాధానం ఇచ్చాడు:

"కుంతల దేశం మన శత్రుమండలాని కత్యంత సన్నిహితమైన రాజ్యం. అదీ గాక కుంతలాధిపతి మనయెడల వైముఖ్యం అవలంబిస్తున్నట్లు మహామాత్యులు నిరూపిస్తున్నారు. ఈ సందర్భంలో దాన భేద దండోపాయాలు ప్రయోగిస్తే అతనికి మనయెడల మరింత వైముఖ్యం ఏర్పడవచ్చును. అది మన శత్రు మండలానికి మరింత దోహదకారి కావచ్చును. ఈ సందర్భంలో మన సామ్రాజ్య సుస్థిరతకు కుంతలేశ్వరునితో మైత్రీ బాంధవ్యా లత్యంత ముఖ్యమైనవి. అవి కేవలం సామోపాయం మూలంగానే సాధ్యాలు."

అని చక్రవర్తి ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టాడు. కవి కా ప్రసంగంతో ఆ విషయం అంతా అవగతమై పోయింది. కొంచెంసేపు మౌనం అవలంబించి చూచాయగా ప్రశ్నించాడు:

"కుంతలాధిపతి దగ్గర యుక్తవయస్కురాలు, రూపవతి అయినటువంటి ఒక చక్కని కన్యక ఉన్నదని విన్నానే!"

"అవును. నిజమే."

"ఆమె మన యువరాజ కుమారుని కన్నివిధాలా తగిన కన్యకే గదా!"

"అవును. నా అభీష్టమున్నూ అదే!... అయితే కుంతలాధిపతికీ, మనకూ మధ్యన ఏర్పడిన వైమనస్యమే దీనికొక పెద్ద అవరోధంగా ఉంది...మీరు కొంచెం శ్రమ తీసుకుంటే _'"

అని చక్రవర్తి తన ప్రసంగం అంతటితో ముగించి వేశాడు. కవి కొంచెం ఆలోచించాడు:

"పోనీ, మిగిలిన అమాత్యులెవరయినా ఈ విషయంలో దౌత్యం నిర్వహిస్తే."

అని తన అభిప్రాయం కొంచెం సందిగ్ధంగా వ్యక్తీకరించాడు.

"మహామాత్యులే సాధింపలేనప్పు డిక ఇతరామాత్యులవల్ల ఏమవుతుంది!... అయినా ఈ కుంతలేశ్వర దౌత్యం మీ కంతగా రుచించనట్టుందే!"

అని చక్రవర్తి ఒక్క చిరునవ్వు చిలకరించాడు.

"మీ పరిచయభాగ్యం కలిగిన అనంతరం ఇతర రాజన్యులతో గోష్ఠీప్రసక్తి అంటే నాకంతగా రుచించనిమాట వాస్తవమే" అన్నాడు కవి. చక్రవర్తి చిరునవ్వింకా చెక్కుళ్ళదాకా విస్తరించింది:

"విజయేశ్వరవర్మ విషయం మీకంతగా సుపరిచితం కాదేమో! ఆయన కేవలం విద్వన్మణి!"

మహాకవి దానికేమీ ప్రత్యుత్తరం ఈయలేదు.

"స్వయంగా కవి. పైగా కవితా ప్రియుడు. అదీన్నీ గాక ఆయన మీ విఖ్యాతి విని మిమ్మల్ని సందర్శించవలెనని కుతూహల పడుతున్నాడని కూడా విన్నాను. ఈ కారణాలన్నిటివల్లా తాకే ఇది నిర్వహించవలెనని నా ప్రార్థన."

కాళిదాస కవికిప్పుడు విక్రమాదిత్యుని హృద్గతాభిప్రాయం విస్పష్టంగా అవగాహన అయింది. చక్రవర్తి కుంతలేశ్వరునితో మైత్రీబాంధ

వ్యాలభిషిస్తున్నాడు. అయితే ప్రస్తుతం కుంతల దేశాధిపతి విజయేశ్వరవర్మ శత్రుమండలితో సంబంధ బాంధవ్యాభివృద్ధి పొందించుకోవాలని సన్నాహాలు చేస్తున్నాడు. విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి అది అరికట్టాలని సంకల్పించాడు. ఆ సంబంధ బాంధవ్యాలు తనతో కలుపుకోవాలని అభిలషిస్తున్నాడు. కుంతలాధిపతి కుమార్తెను తన కుమారునకిచ్చి వివాహం చేస్తే అది బాగా సుగమం కాగలదని నిశ్చయించాడు. దానికి కుంతలేశ్వర దౌత్యం నెరపవలసినదని స్వాగంగా అభ్యర్థిస్తున్నాడు.

కాళిదాస కవి ఈ అభ్యర్థన కాదనడానికి మనసొప్పలేదు. విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి అంతటి వ్యక్తి స్వయంగా అభ్యర్థించినప్పుడిక కాదనడం సముచితం కానేరదు. అందుచేత కవి కుంతలేశ్వర దౌత్యం నెరపవలెననే నిశ్చయించాడు. కాని తన అంగీకారం వెను వెంటనే చక్రవర్తికి తెలియజెయ్యలేదు. చక్రవర్తి అది గ్రహించాడు:

"మీరేదో కొంచెం సంశయిస్తున్నట్లున్నారు. స్వయంగా నా ప్రతినిధిగా మీరీ కుంతలేశ్వర దౌత్యం నెరపుతున్నప్పుడాయన చక్రవర్తి సముచితమైన గౌరవాదరాలతో మీ అడుగులకు మడుగు లొగ్గవలసిందే!"

"నేను నా గౌరవాదరాల విషయం కాదు ఆలోచించేది," అన్నాడు కవి.

చక్రవర్తి జిజ్ఞాసార్థకంగా బొమముడి విరిచాడు.

"నా అధికార పటాటోపం చూచి ఆయన మరింత బిగువులు పోతాడేమోనని నా భయం."

అని కవి తిరిగీ ఆలోచనలో పడ్డాడు. చక్రవర్తికి క్షణకాలమేమీ పాలుపోలేదు.

కవి తిరిగీ తన అభిప్రాయం కొంచెం చూచాయగా తెలియజేశాడు:

"నేను కేవలం కవిమాత్రుడుగానే కుంతలేశ్వరాస్థానం సందర్శిస్తే?"

ఆ ఊహ చక్రవర్తికి బాగా నచ్చింది: "అవునవును. ప్రస్తుతాని

కటే సముచితమైన మార్గం. మీరు కవిచక్రవర్తులు! మా సామ్రాజ్యం పరిమితం. మీది నిరవధికమైన కవితా సామ్రాజ్యం. ఎలాంటి మకుటాధిపతులైనా మీకు సామంతులే!”

అంతమాత్రంచేత కాళిదాస కవి ఉబ్బితబ్బిబ్బై పోలేదు. ఒక్క మారుగా కలకల నవ్వాడు:

“ఆ మకుటాధిపతులు రసజ్ఞులైనప్పుడేగదా మా ప్రాభవం!”

“కుంతలాధిపతి మీకు సామంతు అనిపించుకోవడానికి కొంచెం వెనుకాడుతున్నారు. కాని మీ ప్రాభవం కుంతలాలలో కూడా అవ్యాహతంగా చెల్లుబడి కాగలదు. దిగ్విజయీభవ!”

అన్నాడు చక్రవర్తి సౌహార్దం ఒలకబోస్తూ. దేశనామధేయాలు బహువచనాంతంగా ప్రయోగించడం గీర్వాణ సంప్రదాయం. అది గ్రహించి ‘కుంతలాలలో’ అనే పదంపై చమత్కరించాడు కాళిదాస మహాకవి:

“ఇంతవరకూ మా సామ్రాజ్యం సుందరీ మణుల చూర్ణకుంతలాలవరకే వ్యాపించింది. మీ శుభాశంసవల్ల అది కుంతలదేశ సుందరీ మణుల చూర్ణ కుంతలాల వరకు విస్తరించ గలదేమో!”

ఆ చమత్కారంతో చకితుడైన చక్రవర్తి మహాకవిని సాదరంగా కౌగలించుకొని సగౌరవంగా రాజప్రాసాద సింహద్వారం వరకూ సాగనంపాడు.

3

కాళిదాస మహాకవి శిష్య ప్రశిష్యగణంతో కలిసి కుంతల రాజధాని కళ్యాణ నగరానికి విచ్చేయగానే నగర కవి విద్వాంసులలో ఒక అపూర్వమైన సంచలనం చెలరేగింది.

ఆ మహాకవి రాజస్థానాలు సందర్శించడం ఇంతవరకు వారెన్నడూ విని వుండలేదు. కుంతలదేశ విద్వాంసులలో కాళిదాస ప్రఖ్యాతి బాగా

ని స్మరించినా వారెవరికీ కవి సందర్శన భాగ్యం ఇంతవరకెన్నడూ కలగ లేదు.

ఆందోళికాది వాహనాల కలకలంతో విచ్చేసిన ఆ మహావ్యక్తిని చూడగానే కల్యాణ నగర విద్వాంసు లహమహమికతో తమ ఆతిథ్యం స్వీకరించవలసిందని మహా కవిని ప్రార్థించారు. కాళిదాస కవి ఎందరి ప్రార్థనలని మన్నించగలడు? చివరకి కుంతలరాజ్యాస్థాన విద్వాంసుడు మార్తాండ భట్టు భవంతిలో విడిది చెయ్యడాని కంగీకరించాడు.

కుంతల రాజ్య ప్రధానామాత్యుని కీ మహాకవి ఆగమన వృత్తాంతం మరింత వింతగా కనబడింది. విక్రమాదిత్య సభాలంకారమైన ఆ మహా కవికి కుంతల దేశాస్థానం వంటి సామాన్య సంస్థానం సందర్శించవలసి నంత అవశ్యకత ఏదీ లేదని మహామాత్యుడు మంత్రిగుప్తుడు ముందుగానే గ్రహించి వేశాడు. దీనిలో ఏదో అంతరార్థం అంతర్నిహితమై ఉండి తీరాలని అత డొక్క క్షణంలో ఊహించుకొన్నాడు. వెంటనే ఆ విషయం విజయేశ్వరవర్మకు తెలియజేశారు.

కుంతలరాజ్యం విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి విశాలసామ్రాజ్యానికి సరి హద్దుల్లోనే ఉంది. అయితే ఉజ్జయినీ సామ్రాజ్య ధోరణి కుంతల దేశాని కంత సన్నిహితంగా కనబడకపోవడంవల్ల విజయేశ్వరవర్మ తన కిరుగు పొరుగు దక్షిణాపథ రాజ్యాలతో సంబంధ బాంధవ్య అభివృద్ధి పొందించుకోవాలని నిశ్చయించాడు. ఆ పద్ధతి విక్రమాదిత్యుని వైమన స్యానికి దారి తీయగలదని అతనికి తెలియక పోలేదు. కాని మరి గత్యంతరం లేదనుకొని అత డా మార్గం అవలంబించాడు.

కాని మహామాత్యుడు మంత్రగుప్తుని కామార్గం అంతగా రుచించ లేదు. విక్రమాదిత్య చక్రవర్తితో బలవద్విరోధం కుంతలరాజ్యంవంటిచిన్న రాజ్యానికి శ్రేయోదాయకం కాదని అతని భయం. అందుచేత ఏదో విధంగా చక్రవర్తితో స్నేహ బాంధవ్య అభివృద్ధి పొందించుకోవాలని అతని అభిప్రాయం. బలవన్మైత్రి సంపాదించుకోవడంవల్ల మళ్ళీ ఇరుగు పొరుగు దాక్షిణాత్య రాజన్యులెవరూ తమ వైపు కేరిపార జూడలేరని అతని ధైర్యం.

అయితే విజయేశ్వరవర్మకూ, మహామాత్యునికీ మధ్య ఏర్పడిన ఈ దృష్టి భేదం ఇంతవరకూ అనిశ్చితంగానే ఉండిపోయింది. మహాకవి రాకతో మంత్రగుప్తుడు తిరిగీ తన అభిప్రాయం కుంతలేశ్వరునికి తెలుపుడు చేసుకొన్నాడు. విజయేశ్వరవర్మ ఎటూ తేల్చి చెప్పలేదు.

"ఇంతకీ ఆ కవీశ్వరు లిక్కడికి విచ్చేసిన కారణమేమో?"

"అది అవగాహన చేసుకోవాలనే నేను వారి సన్నిధికి వెడుతున్నాను."

"ముందు వారి అభిప్రాయం గ్రహించండి."

అన్నాడు విజయేశ్వరవర్మ. అంతేగాని అమాత్యునికంతకంటే ఎక్కువ అధికారం ఇవ్వలేదు. అయినా మంత్రగుప్త డావిషయం అంతటితో విడిచి పెట్టలేదు.

"ఒకవేళ వారి ప్రసంగంలో మన యెడల కొంచెం సౌమనస్యం గోచరిస్తే?"

"దానికేమి! అప్పుడు తిరిగీ ఈ విషయం పునర్విమర్శించుకోవచ్చును."

అని విజయయేశ్వరవర్మ ఆ ప్రసంగం అంతటితో ముగించివేశాడు. ఆ విధంగానైనా విజయేశ్వరవర్మ తన అభిప్రాయం వ్యక్తీకరించినందుకు మంత్రగుప్త డెంతైనా సంతోషించాడు. వెంటనే మార్తాండభట్టు గృహానికి వెళ్లిపోయాడు.

మధ్యాహ్నం విందు భోజనం ముగించి తాంబూల చర్వణ చేస్తూన్న కాళిదాస మహాకవి నల్లంత దూరంలో సందర్శించగానే మంత్రగుప్తుడు నిశ్చేష్టుడై నిలబడి పోయాడు.

తేజస్వీ, స్ఫురద్రూపి అయిన ఆ వ్యక్తి కాళిదాస మహాకవే అయి వుండవచ్చునని అనుకొన్నాడు. వెంటనే మార్తాండభట్టు మహామాత్యుణ్ణి కవి సన్నిధికి తీసుకు పోయాడు. మహాకవిని చూస్తూనే మంత్రగుప్తుడెంతో మర్యాదగా ప్రసంగం ప్రారంభించాడు.

"మీ వంటి మహాకవులు కుంతలాస్థానం సందర్శించడం కేవలం మా భాగ్యమే!"

కాళిదాసకవి తాంబూలసేవ కొంచెం విరమించాడు.

"కుంతలేశ్వరులు మహా విద్వాంసులనీ, కవీశ్వరులనీ, రసజ్ఞులనీ విక్రమాదిత్యులు ప్రశంసించగా విని, వారి నొక్కమారు సందర్శించి పోదామని వచ్చాను."

ఆ మాటతో మంత్రగుప్తుని హృదయంలో ఆశారేఖ రేకెత్తింది.

"వారెంతో కాలంగా మీ కవితామృతం మీ ముఖతః ఆస్వాదించాలని ఉవ్విళ్లూరుతున్నారు. ఆ మహాభాగ్యం నేటి కిలాగ ఫలించింది."

ఆ ప్రత్యుత్తరంలో కవి హృదయంలో కూడా ఆశాలేశం వెలిగింది.

"ఆ భాగ్యం వారిది కాదు, నాది."

తరవాత ఆ సౌమనస్య ధోరణి గ్రహించి మంత్రగుప్తుడు కవిని ఆ సాయంకాలమే రాజప్రాసాదానికి విచ్చేయవలసిందనీ, కుంతల దేశాధీశునికి కవితామృతాస్వాద భాగ్యం కలిగించవలసిందనీ ప్రార్థించాడు.

4

రాజప్రాసాదంలో కవితాగోష్ఠి సన్నాహం జరిగింది. రత్నకంబళాలు పరిచిన సభాస్థలిలో ప్రసిద్ధ కళ్యాణపుర కవి విద్వాంసులందరూ సమాసీనులైనారు. కుంతలాధిపతి విజయేశ్వరవర్మ ప్రత్యేకంగా తన కేర్పాటయిన రత్నకంబళంమీద హంసతూలికతో అమర్చిన ఒక తలగడ కానుకొని కాళిదాసాగమనం నిరీక్షిస్తూ కూర్చున్నాడు.

కాళిదాసకవి సభాస్థలి సింహద్వారంలో ప్రవేశించగానే మంత్రగుప్తుడతని కెదురేగి సగౌరవంగా లోపలికి తోడుకుపోయాడు. విజయేశ్వరవర్మ అది చూచి లేవబోయినట్టు నటించి తన కలవాటైన ధోరణిలో ప్రత్యుత్థాన గౌరవం జరిపాడు. అంతేగాని లేచి నిలబడలేదు. సభాస్థలిలో ప్రవేశిస్తూనే కాళిదాసకవి ఒక్క చూపులో అదంతా ఆకళించుకొన్నాడు.

మంత్రగుప్తుడది గ్రహించాడు. కాని కాళిదాసకవి అది గ్రహించ లేదని అనుకున్నాడు.

నిజానికి విజయేశ్వరవర్మ అది చెయ్యవలెనని చేసిన అమర్యాద కాదు. తన ఆస్థాన మర్యాద ప్రకారమే అత డావిధంగా అతిథి గౌరవ మర్యాద నడిపించాడు.

మంత్రగుప్తుని కది కొంచెం అనుచితంగానే కనిపించింది. అయినా అత డది పైకి కనబడనీయకూడదనుకొని కాళిదాస కవిని విజయేశ్వరవర్మ సరసనే కూర్చోబెట్టవలెనని సంకల్పించి, సగౌరవంగా మహారాజు సన్నిధికి తోడుకుపోయాడు.

విజయేశ్వరవర్మ అప్పటికి తన తప్పిదం గుర్తించాడు. వెంటనే కవిని తన సరసనే కూర్చోవలసిందని ప్రార్థించాడు.

కాని కవి ఎక్కడా చెక్కు చెదిరినట్లు కనబడలేదు. అల్లాగే ఉల్లాసంగా నవ్వుతూ విజయేశ్వరునికి కొంచెం సమీపంలో రత్నఖచిత మైన ప్రదేశంలో కూర్చున్నాడు. అంతేనేగాని రత్నకంబళం మీద కూర్చోలేదు.

అది రత్నఖచితమైన ప్రదేశమే అయినా మహాకవి ఆ విధంగా వట్టి నేలపై కూర్చోవడం మంత్రగుప్తునికి రుచించలేదు. వెంటనే విజయేశ్వరవర్మ ఆ సంగతి గ్రహించి కవిని తన రత్నకంబళం మీదికి విచ్చేయవలసినదని సగౌరవంగా ఆహ్వానించాడు.

కాని మహాకవి అక్కడినించి కదలనే లేదు. అలాగే చిరునవ్వుల మల్లెపూల పుష్పాంజలి విరజిమ్ముతూ ఆ ప్రార్థనకు ప్రత్యుత్తరంగా ఒక శ్లోకం పఠించాడు. అసలు కవి స్ఫురద్రూపం చూడగానే సభ్యు లందరూ చిత్ర ప్రతిమలై పోయారు.

తీయ తీయని ఆ మహాకవి గొంతు విడివడగానే సభాస్తారులందరికీ మరి శరీరాల మీది స్పృహలే సడలిపోయాయి.

“ఇహ నివసతి మేరుః శేఖరః క్ష్మాధరాణాం
ఇహ వినిహితభారాః సాగరాః సప్తచాన్యే,

ఇద మహీపతిభోగ స్తంభరత్నాభిరామం
అవనితల మిహైవ స్థాన మస్మద్విధానాం''

—"పర్వతాలకు ప్రభువైన మేరు వీభూతలం మీదనే నివసిస్తున్నాడు. సప్తసాగరాలు ఇక్కడే కొలువుదీరి కూర్చున్నాయి. ఆది శేషుని పడగలనే స్తంభాల రత్నాలతో సమలంకృతమైన అవనితలమే మావంటి వారికి స్థానం. ఇదే మా సింహాసనం.''

ఆ శ్లోక పఠనం పూర్తి కాగానే విద్వన్మండలిలో భోరుమని సాధువాదాలు చెలరేగాయి.

మంత్రగుప్తుడా శ్లోకార్థం కొంచెం మననం చేసుకొన్నాడు. "దీనిలో ఎంతటి వ్యంగ్యమున్నదీ! మహాకవి తన సహజ వినయధోరణిలో తనకు రత్నకంబళాలవంటి రాజాసనాల ఆవశ్యకత లేదనీ, కేవలం ఆస్తరణ శూన్యమైన అవనితలమే తన సింహాసనమనీ అన్నాడు. కాని గంభీరమైన వ్యంగ్య ధోరణిలో తాను సప్త సాగరాలతోను, మేరువుతోను సమానుడనని ధ్వనింప జేశాడు. ఆ శ్లోకంలో పైపైకి వినయమే గోచరించింది. కాని దాని అర్థం తరిచిన కొద్దీ కవిచక్రవర్తి ఉచితమైన రాజసంకూడా గంభీరంగా ధ్వనించింది. కనకనే విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి ఆయన కర్ధాసనమిచ్చి గౌరవించటం జరిగింది!'' అని అనేక విధాలా ఆ మహాకవి కవితాచాతుర్యాని కాశ్చర్యపోయాడు.

విజయేశ్వరవర్మకూడా ఆ గంభీర వ్యంగ్యం గ్రహించుకొన్నాడు. ఆ శ్లోకంలో అతని కింకొక వ్యంగ్యం కూడా స్ఫురించింది.

విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి సింహాసనం సన్నిధిని భూతలం మీద కూర్చున్నా తన రాజ గౌరవాదరాల కేమీ లోపం రాదని అతని కా క్షణంలో ఒక మెరుపులా ధ్వనించింది.

వెంటనే లేచి కాళిదాస మహాకవిని తాను కూర్చున్న రత్న కంబళంమీద కూర్చోబెట్టుకొన్నాడు. సవినయంగా తానా మహాకవి పాద సన్నిధిని కూర్చున్నాడు. మణిభూషణాంబరాలతో కాళిదాసకవి కనేక విధాలుగా మహారాజ సత్కారాలు జరిపించాడు.

కుంతలేశ్వరుని హృదయంలో జరిగిన ఆ పరివర్తన గమనించిన మంత్రగుప్తుని కా క్షణంలో ఎంతో సంతోషం కలిగింది.

అటుపిమ్మట మరి నాలుగైదు రోజుల వరకూ కుంతల రాజాస్థానం కాళిదాస కవితామృత ధారలలో ఓలలాడింది. ఆ ఉత్సవాలలో విజయేశ్వరవర్మ, కాళిదాసకవి, మంత్రగుప్తుడు చిరకాల పరిచితులైన మిత్రుల ధోరణిలోనే వ్యవహరించారు. మంత్రగుప్తుడు కాళిదాస కవి వాక్చాతుర్యాని కాశ్చర్యపోయాడు.

క్రమంగా తన హృదయ సంకల్పం కుంతలేశ్వరుని కెరిగించాడు. విక్రమాదిత్యుని సంకల్పం ఫలించడాని కా సమయంలో కాళిదాసకవి కవితాచార్యంతో బాటు వ్యవహార చాతుర్యం కూడా బాగా తోడు పడింది.

కవితోత్సవం పరిసమాప్తి కాగానే విజయేశ్వరవర్మ, విక్రమాదిత్యచక్రవర్తి వియ్య మందబోతున్నారన్న శుభవార్త కళ్యాణ నగరంలో అంతటా మారుమోగింది.

హిందూ ప్రెస్, మచిలీపట్టణము.